

УДК 657

Томчук В.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса***КОНТРОЛЬ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ТА ЙОГО ІНФОРМАЦІЙНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ****CASH FLOW CONTROL AND ITS INFORMATION SUPPORT
AT THE AGRICULTURAL ENTERPRISE****АНОТАЦІЯ**

Сучасні ринкові відносини в Україні супроводжуються постійним кругообігом коштів як на макро-, так і на мікрорівні. Грошові потоки охоплюють всі господарські процеси всередині підприємства та пов'язують його із зовнішнім середовищем, тому важко передбачити перебої в інтенсивності, обсязі, напрямі їхнього руху, що може привести до порушення функціонування всіх структурних підрозділів сільськогосподарського підприємства, вплинути на діяльність у поточному і довгостроковому періодах, спричинити зниження рівня прибутковості та платоспроможності, ліквідності, ділової активності та погіршити фінансовий стан. Ефективність контролю грошових потоків безпосередньо залежить від повноти і якості його інформаційного забезпечення та унеможливить спотворення інформації для користувачів.

Ключові слова: контроль, інформаційне забезпечення, грошовий потік, модель інформаційного забезпечення, класифікація інформаційного забезпечення.

АННОТАЦИЯ

Современные рыночные отношения в Украине сопровождаются постоянным кругооборотом средств как на макро-, так и микроуровне. Денежные потоки охватывают все хозяйственные процессы внутри предприятия и связывают его с внешней средой, поэтому трудно предсказать перебои в интенсивности, объеме, направлении их движения, что может привести к нарушению функционирования всех структурных подразделений сельскохозяйственного предприятия, повлиять на деятельность в текущем и долгосрочном периодах, привести к снижению уровня доходности и платежеспособности, ликвидности, деловой активности и ухудшить финансовое состояние. Эффективность контроля денежных потоков напрямую зависят от полноты и качества его информационного обеспечения и исключит искажение информации для пользователей.

Ключевые слова: контроль, информационное обеспечение, денежный поток, модель информационного обеспечения, классификация информационного обеспечения.

ANNOTATION

Modern market relations in Ukraine are accompanied by constant circulation of capital both at macro- and micro-level. Cash flows cover all business processes within the enterprise and connect it with the external environment, therefore it is difficult to predict faults in the intensity, volume, direction of their movement, which can lead to the disruption of all the structural units of agricultural enterprises, affect the activities in the current and long-term periods, cause a decrease in profitability and solvency, liquidity, business activity and worsen the financial situation. The effectiveness of cash flow control directly depends on the completeness and quality of its information support and eliminates information distortion for the users.

Key words: control, information support, cash flow, model of information support, classification of information support.

Постановка проблеми. Контроль грошових потоків – процес трудомісткий, зумовлений великим масивом інформації, яку потрібно постійно оперативно обробляти. Зокрема, це сто-

сується сільськогосподарських підприємств, де щодня здійснюється низка господарських операцій, пов'язаних із надходженням та вибуттям грошових потоків. Крім цього, для контролю грошових потоків потрібно отримувати оперативну достовірну інформацію про їхній рух, стан розрахунків, оскільки затримки в платежах приводять до погіршення руху грошових коштів, тим самим впливаючи на платоспроможність та фінансовий стан сільськогосподарського підприємства. Зазначені чинники спонукають до вдосконалення контролю грошових потоків через застосування інформаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем інформаційного забезпечення як одного з визначальних чинників ефективності розвитку підприємства приділяється велика увага з боку науковців-економістів М. Долішнього, М. Чумаченка, С. Голова, М. Войнаренка, Н. Дорош, Я. Соколова, Р. Фатхутдінова, В. Івашкевича та інших. У працях вітчизняних та закордонних вчених-економістів досліджувались організаційні та методичні питання формування інформаційного забезпечення управління витратами, але проведення економічних реформ спричиняє виникнення нових проблем, які вимагають розроблення можливих шляхів їх вирішення.

Метою статті є дослідження інформаційного забезпечення контролю грошових потоків у сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Контроль є кінцевою функцією менеджменту, і прорахунки та недоліки у його виконанні приводять до погіршення результатів господарювання. Водночас належний контроль сприяє досягненню поставлених цілей. Контроль є таким типом діяльності щодо управління підприємством, який дає змогу вчасно виявити проблеми, розробити і здійснити заходи, спрямовані на коригування процесу та змісту роботи в організації до того часу, коли проблеми набудуть ознак кризи. Водночас контроль дає змогу виявити та поширювати позитивні починання, підтримувати найбільш ефективні напрями діяльності на підприємстві. Метою контролю є сприяння зближенню фактичних і бажаних результатів діяльності, тобто забезпечення досягнення цілей, що стоять перед підприємством [10].

На всіх етапах еволюційних процесів контроль забезпечував достовірність інформації з метою прийняття рішень, хоча видозмінювалась його організаційна та методична структура, формувались нові види та класифікації, уточнювалась економічна суть. Тому ефективність контролю грошових потоків значною мірою залежить від повноти і якості його інформаційного забезпечення.

Вітчизняні вчені пов'язують виникнення поняття «інформаційне забезпечення» з розвитком автоматизованих систем управління [3, 9].

Низка зарубіжних вчених визначає інформаційне забезпечення як сукупність реалізованих рішень за обсягом, розміщенням і формами організації інформації, що включає оперативну, планову, облікову, звітну, нормативно-довідкову інформацію, класифікатори техніко-економічної інформації, системи документації (уніфіковані та спеціальні) [8, с. 193–194].

Результатом формування інформаційного забезпечення є інтеграція інформаційних ресурсів для комп'ютеризації документообігу, систематизації та узагальнення даних економічного характеру, підготовки необхідної інформації на запити внутрішнього і зовнішнього контролю.

Погоджуємось із думкою вчених, зокрема В.В. Лаврука, що рівень використання сучасних інформаційних систем і комп'ютерних засобів у сільськогосподарських підприємствах досить низький, що зумовлено низкою причин, таких як:

- недостатнє забезпечення сільськогосподарських підприємств сучасними засобами збору та оброблення інформації внаслідок віддалення від розвинутих центрів їх розповсюдження і можливості отримання необхідних консультаційних послуг;

- відсутність достатніх ресурсів для придбання відповідних засобів і висококваліфікованих спеціалістів для їх експлуатації;

- неповне розуміння керівниками напрямів розвитку сільськогосподарських підприємств у ринкових умовах;

- відсутність доступних рекламних засобів про можливість програмних продуктів і їх відповідність конкретним завданням підприємств;

- недостатня діяльність інформаційно-консультативних центрів з обґрунтування доцільності та дослідження фінансово-економічних можливостей конкретного підприємства щодо впровадження інформаційних систем;

- відсутність висококваліфікованих спеціалістів для чіткого формування завдань для інформаційної системи, що забезпечить ефективність її використання [5].

До основних переваг впровадження інформаційних систем і технологій на сільськогосподарському підприємстві варто віднести такі, як:

- удосконалення інформаційних потоків, що прискорює проведення аналізу господарської діяльності, підвищує надійність отриманих результатів і формування звітності;

- забезпечення можливості накопичення інформації для розроблення альтернативних варіантів управлінських рішень і вибору оптимального;

- досягнення високої оперативності оцінки рентабельності діяльності в контексті функціонування інформаційної системи;

- забезпечення оперативної передачі інформації відповідно до встановленого на підприємстві графіку документообігу;

- формування прямого зв'язку повноважень з відповідальністю;

- чітка координація діяльності всіх ланок управління, що унеможлиблює їх дублювання [6].

У наукових джерелах наведено класифікацію інформаційного забезпечення на основі низки ознак, таких як професійна інформаційна комунікація, пізнавальність інформації та зміст інформаційного забезпечення (табл. 1).

З нашого погляду, формування інформаційного забезпечення не залежить від способу оброблення даних, а може бути здійснене на основі інформації первинної, зведеної облікової документації, звітності, спеціалізованих видань, нормативних і законодавчих актів навіть за відсутності комп'ютерної системи. Інформаційне забезпечення призначене для формування та оперативного надання якісної і повної інформації, необхідної для прийняття рішень на всіх рівнях управління.

Професор В.С. Рудницький наводить перелік джерел інформації для кожного складника організації інформаційного забезпечення контролю [3, с. 135], таких як:

- організація номенклатур – первинні документи, накази керівника;

- формування бази даних і режиму її функціонування – облікові реєстри, звітність установи, організаційно-розпорядча документація;

- порядок збереження контрольної інформації – результати проведених перевірок та здійснених контрольних процедур.

Вважаємо, що інформаційне забезпечення контролю грошових потоків сільськогосподарського підприємства має відповідати таким вимогам, як:

- відповідність інформації потребам управління;

- достовірність інформації;

- необхідність і достатність обсягу інформації;

- регулярність інформації для простеження динаміки показників;

- багатоваріантність інформації для розроблення альтернативних рішень;

- результативність інформації;

- комплексність інформації;

- наочність представлення інформації;

- цілісність;

- захист від несанкціонованого доступу;

- своєчасність передачі і подання інформації;

– мінімізація введення і виведення облікових даних тощо [7].

Інформаційне забезпечення контролю грошових потоків призначене для надання необхідної інформації для прийняття управлінських рішень щодо руху грошових коштів на всіх етапах господарської діяльності кожного структурного підрозділу і підприємства загалом.

На нашу думку, інформаційне забезпечення контролю грошових потоків призначене для виконання таких основних функцій, як:

– контрольна – виявлення відхилень на основі облікових і планових даних грошових потоків із використанням математичних методів, інформаційних технологій, комп'ютерних засобів;

– інформаційна – забезпечення достовірною і достатньою інформацією про стан грошових потоків управлінського персоналу на всіх рівнях

ієрархії системи управління підприємства відповідно до його функціональних повноважень;

– інтеграційна – наповнення і систематизація інформаційних масивів для виконання комплексу завдань контролю грошових потоків на різних рівнях ієрархії системи управління підприємством.

На нашу думку, порядок формування інформаційного забезпечення значною мірою визначається особливостями організаційної структури підприємства, специфікою виробництва і технологій. До складу інформаційного забезпечення контролю грошових потоків має входити сукупність інформації щодо обліку, аналізу і планування грошових коштів, сукупність метаданих (структуровані дані, що являють собою характеристики описуваних сутностей для цілей їх ідентифікації, пошуку, оцінки, управління ними), необхідних для проведення

Таблиця 1

Класифікація інформаційного забезпечення контролю грошових потоків

Ознака класифікації	Вид інформаційного забезпечення	Характеристика
1. За змістом	Законодавче	Сукупність законів, які регулюють суспільні відносини й окремі законотворчі стосунки відповідної галузі
	Нормативно-довідкове	Норми і нормативи витрачання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів; утворення фондів економічного стимулювання, пільгових витрат, розміри платежів до державного бюджету, з соціального страхування та ін.
	Планове	Сукупність інформації, яка є в планах економічного і соціального розвитку підприємства і його структурних підрозділів
	Договірне	Господарські угоди, укладені підприємством та затверджені в установленому порядку, на поставку виробничих запасів, реалізацію продукції тощо
	Технологічне	Технічна документація з технології виробництва продукції, робіт і послуг, міждержавні та Державні стандарти, технічні умови якості продукції, галузеві стандарти, проектно-технічна документація та інші, які використовуються на ревізованому підприємстві
	Організаційно-управлінське	Структура підприємства, його юридично-правова самостійність і організаційно-розпорядчі документи, накази, розпорядження, службові листування з питань виробничої і фінансової діяльності
	Фактографічне	Сукупність даних економічного характеру про факти (операції) виробничої і фінансово-господарської діяльності, що відображені у первинних документах, облікових реєстрах бухгалтерського, статистичного й оперативного обліку, а також у звітності про діяльність підприємства, структурних підрозділів
2. За професійною інформаційною комунікацією	Робоче	Інформація, якою обмінюються працівники у процесі проведення контрольних дій
	Інформаційне пряме	Інформація про стан підконтрольних об'єктів та їхню поведінку у динамічних процесах виробничої та фінансово-господарської діяльності підприємств
	Інформаційне непряме	Нормативно-правова база, методичні рекомендації та інструкції, що регулюють діяльність об'єкта контролю
	Інформаційне опосередковане	Інформація про виробничу і фінансово-господарську діяльність підприємств однієї галузі і зіставлення їх із даними підприємства, спеціальної літератури
3. За пізнавальністю інформації	Нове	Інформація, що відображає новизну рішень чи виявлених недоліків
	Релевантне	Інформація, яка раніше була в аналогах
4. За способом відображення	Текстове (алфавітне)	Інформація, представлена у вигляді тексту
	Цифрове	Розрахунки, цифрові дані, статистичні дані
	Алфавітно-цифрове	Розрахунки із наведеними поясненнями
	Графічне	Інформація, представлена у вигляді схем, креслень, графіків

контролю, і програмні засоби для пошуку, систематизації та оброблення інформації.

У науковій літературі виділяють три рівні збору, оброблення і накопичення інформації щодо господарської діяльності підприємства, такі як:

– рівень перший – так званий низовий рівень (різного роду виробничі відділи, склади). На цьому рівні відбувається збір первинних документів з обліку матеріалів на складі, готової продукції, виробітку працівників та ін.;

– рівень другий – загальногосподарський рівень (допоміжні підрозділи, відділи, служби та ін.). Тут відбувається збір інформації щодо обліку фінансово-розрахункових операцій, матеріальних цінностей, основних засобів, обліку праці та заробітної плати тощо;

– рівень третій – рівень зведеного обліку (бухгалтерія). На цьому рівні відбувається групування і узагальнення інформації, зібраної на попередніх двох рівнях [4].

На рис. 1 представлено розроблену автором концептуальну модель інформаційного забезпечення підсистеми контролю грошових потоків.

Побудова інформаційного забезпечення контролю грошових потоків потребує комплексного врахування особливостей взаємодії структурних складників інформаційної системи; інформаційних технологій реалізації методів оброблення інформації; функціональних можливостей технічних засобів.

Для врахування всіх потреб щодо інформації про контроль грошових потоків важливо під час створення інформаційного забезпечення ви-

Рис. 1. Концептуальна модель інформаційного забезпечення контролю грошових потоків

Джерело: розроблено автором

значити перелік потенційних користувачів. На думку автора, найбільш повна класифікація таких користувачів наведена у [2].

Автор поділяє користувачів на дві групи – зовнішні та внутрішні.

До внутрішніх користувачів інформацією про грошові потоки належать:

– власники (засновники) суб'єктів господарювання;

– управлінський персонал (зокрема, керівники вищої ланки управління, менеджери різних напрямів, керівники підрозділів);

– аналітики підприємства;

– трудовий колектив (працівники) підприємства.

Зовнішніх користувачів інформацією щодо грошових потоків автор поділяє на дві підгрупи, такі як:

– перша підгрупа – користувачі без фінансового інтересу (органи державної статистики, судові органи та аудиторські фірми);

– друга підгрупа – користувачі з прямим фінансовим інтересом (акціонери, інвестори, податкова, банки та інші кредитні установи, замовники, посередники) [1, 2].

Висновки. Отже, контрольний процес є неможливим без належного рівня його інформаційного забезпечення. Від вчасного, повноцінного, достовірного інформаційного забезпечення залежить якість як процесу контролю, так і його результатів. Таким чином, інформаційне забезпечення здійснює суттєвий вплив на організацію та об'єкти контролю, що прискорює процес отримання необхідної інформації і розширює її обсяги; удосконалює процеси оброблення, аналізу і групування; дає можливість моделювання та прогнозування ситуацій; скорочує витрати часу на проведення контрольних процедур за рахунок зменшення обсягів рутинної роботи; забезпечує можливість формування звітних форм різнопланового спрямування із використанням значних обсягів аналітичних даних.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вареник В.М. Інформатизація управління грошовими потоками на макро- та макрорівнях / В.М. Вареник. // Європейський вектор економічного розвитку. – 2013. – № 2(15). – С. 55–64.
2. Гуцайлюк З.В. Інформаційна система бухгалтерського обліку в управлінні промисловим підприємством: рівні формування та напрямки використання / З.В. Гуцайлюк, Р.І. Мачуга // Вісн. ЖДТУ. – 2010. – № 3. – С. 70–74.
3. Економічний аналіз : навч. посіб. / [М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатов та ін.] ; під ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – [вид. 2-ге, переробл. і допов. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.
4. Копанєва В.О. Формати опису мережевих інформаційних ресурсів / В.О. Копанєва // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 17–19 травня 2011 р.). – К., 2011. – С. 187–189.
5. Лаврук В.В. Створення та впровадження управлінських інноваційних інформаційних систем в аграрних підприємствах / В.В. Лаврук // Наукові пр. Полтав. держ. аграр. акад. Серія: Економічні науки. – 2011. – Вип. 3, т. 1. – С. 160–167.
6. Людвенко Д.В. Інформаційні системи і технології в обліку витрат сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / Д.В. Людвенко // Науковий вісн. НУБіП України : зб. наук. праць. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – К. : Вид-во НУБіП України, 2010. – Вип. 169. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/ujrn/soc_gum/nvnaueamb/2012_169_2/12ldv.pdf.
7. Пархоменко О.В. Роль інформаційно-аналітичного забезпечення в управлінні функціональними системами / О.В. Пархоменко // Проблеми науки. – 2006. – № 10. – С. 18–22.
8. Романов Т.Ф. Государственный финансовый контроль: проблемы и направления модернизации : монография / Романов Т.Ф., Карепина О.И., Альбеков З.А. – Ростов н/Д : Азов-Печать, 2009. – 240 с.
9. Сопко В.В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : підручник / В.В. Сопко, В.П. Завгородній // Київ. нац. економіч. ун-т. – К. : КНЕУ, 2004. – 411 с.
10. Сухарева Л.А., Петренко С.Н. Контроллинг – основа управления бизнесом. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2003.